

הכנסת העשרים וחמש

יוזמים : חברי הכנסת
מתן כהנא
בועז ביסמוט
נעמה לזימי

4174/25/פ

הצעת חוק משפחות חיילים שנספו במערכה (תגמולים ושיקום) (תיקון – ביטול מגבלת גיל להכרה ביתומי צה"ל וכוחות הביטחון), התשפ"ד–2024

1. תיקון סעיף 1 בחוק משפחות חיילים שנספו במערכה (תגמולים ושיקום), התש"י–1950¹, בסעיף 1, בהגדרה "בן משפחה", בפסקה (ב), הקטע החל במילים "שלא מלאו לו 21 שנה" ועד המילים "על שולחנו, וכן" – יימחק.

דברי הסבר

מטרתו העיקרית של חוק משפחות חיילים שנספו במערכה (תגמולים ושיקום), התש"י–1950, היא "לעזור למשפחות חיילי צבא ההגנה לישראל שנפלו במלחמת השחרור להיקלט במערכת חייה הכלכליים של המדינה, לאחר שראש משפחתם נפל. עזרה זאת ניתנת בשתי דרכים: על ידי תשלום תגמולים חודשיים ועל ידי שיקום, כלומר יצירת מקור פרנסה קבוע" (דברי ההסבר להצעת החוק, בעמ' 133). החוק מגדיר מי הוא בן משפחה של חייל שנספה במערכה ומסדיר את התגמולים, הזכויות וההטבות להן זכאי מי שהוכר "בן משפחה" ובתוך זאת, החוק מסדיר גם את הזכויות וההטבות להן זכאי "היתום" – ילדו של הנספה.

על פי נוסח החוק הקיים "יתום" לצורכי החוק ייחשב רק ילדו של נספה שלא מלאו לו 21 שנה במות הנספה. כלומר, ילדו של נספה אשר במות ההורה היה בן 22 למשל, לא יחשב כ"בן משפחה" לצרכי החוק ולא יהיה זכאי להטבות אשר "בן משפחה" זכאי להן לפי החוק, אלא אם כן הוא אינו עומד ברשות עצמו והיה סמוך על שולחן הנספה, בשל מוגבלותו.

מאז כ"ב בתשרי התשפ"ד (7 באוקטובר 2023) הצטרפו למשפחת השכול 320 יתומים אשר 32 מתוכם הינם מעל גיל 21. מרבית היתומים בגילאים האלו הם ילדיהם של חברי כיתות הכוננות או של השוטרים אשר נפלו בגילאים יחסית מבוגרים.

בחלק מהמקרים, באותה המשפחה ממש הוכרו שני ילדים כיתומים לפי החוק והילד השלישי אשר

¹ ס"ח התש"י, עמ' 162.

גילו 23 לא הוכר כיתום. על אף שכל שלושת הילדים התייתמו באותו היום ונזקקים לאותה תמיכה ומעטפת. זוהי לצערנו דוגמא אחת מיני רבות. ישנן משפחות בהן נפל ראש המשפחה ואף אחד מילדיו לא הוכר כיתום לפי החוק.

מדובר בעיוות שמחייב תיקון מידי.

נוכח הבנת מציאות החיים המורכבת של חלק מאוכלוסיית יתומי צה"ל וכוחות הביטחון הבוגרים, המאופיינת, בין היתר, באי יציבות תעסוקתית והיעדר מערכת משפחתית וחברתית תומכת, ומתוך רצון להיטיב ולסייע בידי אוכלוסייה זו, מינה שר הביטחון בשלהי שנת 2021, ועדה ציבורית לבחינה וגיבוש המלצות בסוגיות הכרוכות במעמדם ובהיקף זכויותיהם של יתומי צה"ל וכוחות הביטחון הבוגרים. הוועדה בראשותו של כבוד שופט ביהמ"ש העליון (בדימוס) פרופ' אליקים רובינשטיין נדרשה לאפיין את קבוצת היתומים הבוגרים, לבחון את הקשיים של אוכלוסייה זו בהיבטי החיים השונים, בדגש על הפן התעסוקתי, הרווחתי, הנפשי והשיקומי, ולגבש המלצות להרחבת הסיוע הניתן כיום לצד מיסוד הקשר של משרד הביטחון עם היתומים הבוגרים.

ביום 19.7.2022 הגישה הוועדה את מסקנותיה והמלצותיה לשר הביטחון. בפרק המבוא של דוח הוועדה נכתב כי "חלק מסוים מהיתומים הבוגרים לא מצאו את מלוא מקומם בחברה, הן במישור המשפחתי, הן במישור התעסוקתי והכלכלי, תוך תסכול מתמשך. חלקם גם חיו בצל משפחה מורכבת שבה היה ההורה הנותר במצב קשה מבחינות שונות... יתומים בוגרים אלה שהחיים לא האירו להם פנים, רואים את המדינה, משרד הביטחון ואגף המשפחות ככתובת ממנה מצופה לפתח מענה בהתאם לצרכיהם המשתנים ואתגרי מחזור החיים ומורכבותם, מה שהמצב החוקי הקיים מאפשר חלקית בלבד."

מתוך הכרה בכך שילדו של נספה נותר יתום גם לאחר גיל 21 ולמשך כל חייו, המליצה הוועדה, בין היתר, על הכרה בסטטוס היתום כמתקיים לאורך כל החיים וכן המליצה לבטל את מגבלת הגיל של יתום בתחומים נוספים מעבר לתחום הרגשי (שם מגבלת הגיל מבוטלת גם כיום).

ממצאי הדו"ח שחיברה הוועדה הנכחו את הפער בין שלל הטקסים העוטפים את יתומי צה"ל וכוחות הביטחון, לבין המציאות בה אלו מופקדים בבגרותם ללא תמיכה מספקת.

הצעת חוק זו באה לעגן את המלצות הוועדה ולהרחיבן מתוך הכרה בכך שיתום הוא יתום הוא יתום, והוא לא חדל להיות כזה עם הגיעו לגיל 21, ולהביא למיצוי פוטנציאל הזכויות המוענקות ליתומי צה"ל וכוחות הביטחון, בדגש על יתומים בוגרים.

המציאות הישראלית הנוכחית, לאור אירועי ה-7 באוקטובר 2023 ומלחמת "חרבות ברזל" מחייבת שינוי זה בחוק.

הוגשה ליו"ר הכנסת והסגנים
והונחה על שולחן הכנסת ביום
כ"ז בטבת התשפ"ד (08.01.2024)